

Ineu sub stăpânirea principilor transilvăneni

The city Ineu under the domination of the Transylvanian princes

*Teodor Pătrăuță
Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" din Arad*

Mă alătur tuturor celor care au trăit și trăiesc în orașul meu, județul Arad, având conștiința că trăiesc viața într-o zonă încărcată de istorie și acoperită de un minunat veșmânt al tradițiilor folclorice populare. Cel care poposește în orașul Ineu, chiar și numai câteva ore, are bucuria de a cunoaște oameni mândri de istoria locurilor în care trăiesc, într-un oraș clădit pe temelia pusă de vrednicii lor înaintași. Fiecare loc al Ineului a fost stropit cu sânge de viteaz și călcat de oameni curajoși, dârzi și harnici și totodată dăinuit de cântecele înnobilate de apele blânde ale Crișului Alb.

Șirul celor care au adunat datele despre istoria orașului Ineu este lung. Cele de mai jos se înscriu pe linia preocupărilor mele de cunoaștere și pune în valoare (modestă) a unor crâmpoie istorice ale Ineului.

Iată datele:

După uciderea mișlească a lui Mihai Viteazul de către mercenarii lui Gheorghe Basta s-a ajuns la destrămarea unirii politice a țărilor române și la slăbirea frontului antiotoman.

Reîncep luptele pentru stăpânirea cetăților Ineu și Lipova, între transilvăneni, imperiali și turci, imperialii pretinzând cele două cetăți în 29 iunie 1602. Principele Sigismund Bathory părăsește Transilvania, fapt care-l face pe generalul Borbely să se alătore împăratului Rudolf al-II-lea. Astfel cetatea Ineului intră pentru scurt timp în posesia împăratului. Din septembrie 1602, Ineu intră în stăpânirea lui Gheorghe Basta care într-o scrisoare din 20 decembrie 1602 se plânge că veniturile cetății nu pot fi strânse decât cu multe greutăți și lipsuri.

Într-un raport din februarie 1603, reiese că turcii în permanență tulbură liniștea regiunii, situație care face imposibilă strângerea dărilor necesare pentru întreținerea cetății.

Stăpânirea lui Basta la Ineu nu durează mult, fiind supusă numeroaselor atacuri din partea haiducilor care se angajaseră în slujba lui Stefan Bocskay. În anul 1604, printr-un atac surprinzător, aceștia nimicesc garnisoana germană din Ineu restabilind stăpânirea transilvăneană. Dar

turcii nu renunță la posesia Ineului și Lipovei. El condiționează recunoașterea lui Bocskay ca principe al Transilvaniei prin predarea Ineului și Lipovei, pretextând că aceste cetăți au fost posesiuni otomane eliberate doar cu ocazia războiului purtat de Mihai Viteazul și Sigismund Bathory. Atât Bocskay cât și urmașii lui fiind slabi în fața amenințărilor otomane, recurg la o politică de tăvănare a lucrurilor.

Principele Gabriel Bathory în fața amenințărilor otomane ia măsuri de întărire a cetății. Astfel la 8 august 1608 el scutește pe locuitorii din jurul Ineului de orice robotă, cu excepția muncilor de întărire a cetății Dezna pe care o considera ce o poartă a Ineului.

În dieta de la Sibiu din 15 mai 1611 se discuta despre necesitatea întăririi Ineului. Tot în acest an, domeniile de la Ineu și Dezna, sunt donate lui Gabriel Bethlen în jurul căruia se concentraseră mai mulți nobili ardeleni nemulțumiți cu domnia lui Gabriel Bathory.

În 13 septembrie 1611, în cetatea Ineului, Gabriel Bethlen duce tratative cu pașa Nehmed cerându-i acestuia sprijinul pentru ocuparea tronului Transilvaniei, turcii cerând în schimb cetatea Ineului. Abia după ocuparea tronului Transilvaniei Bethlen își dă seama de importanța strategică a Ineului, dar turcii nu renunță la pretențiile lor și ambasadorul Ibrahim pretinde să se procedeze imediat la cedarea cetății. Principele recurge la tratative îndelungate și între timp cere de la universitate săsească două mii de taleri pentru întărirea Ineului.

Intr-o scrisoare adresată sultanului, Bethlen promite cedarea Lipovei, Șoimoșului, Vărădiei și Aradului, dar cere scuze că din cauza opoziției și rezistenței lui Stefan Petnehazy, căpitanul din Ineu, cetatea Ineului nu poate fi predată. Bethlen cedează cetățile amintite, cu gândul de a păstra Ineul, care avea o poziție cheie, apărând Țara Zarandului.

Asigurându-și încrederea sultanului, Bethlen trece la întărirea Ineului, dar cu toate acestea în cetate se zvonește că după Lipova va urma și cetatea Ineului. Astfel se adună o serie de nemulțumiți care în orice moment ar fi fost în stare să se ridice împotriva principelui dacă acesta ar voi să cedeze Ineul. Aceștia împreună cu cei din Lipova, Arad, Șiria, Făget, împreună cu haiducii și sârbii au format o armată de peste 200 de oameni și au trimis o solie la Palatinul regal arătând că vor să se angajeze în slujba împăratului.

Dar Bethlen era conștient de importanța Ineului, și ca urmare la 7 noiembrie 1616 se hotărăște întărirea cetății Ineu. S-a dispus ca toate forțele din Zarand să fie folosite pentru întărirea cetății. Cu ocazia dietei ținută la

Alba Iulia în mai 1617 locuitorii, din Ineu sunt scutiți de dările de vin și cereale.

În următorii ani, Ineu devine un centru bine fortificat, cu o garnizoană numeroasă, fiind și centrul unui mare domeniu feudal. Importanța Ineului a crescut și mai mult în timpul lui Gheorghe Rakoczy I.

Prin articolul 26 din legea din anul 1626 Ineu este declarat sediul al comitatelor unite Arad și Zarand. Orașul cunoaște o deosebită înflorire și se transformă într-un centru meșteșugăresc și negustoresc. Din această perioadă provin privilegiile de bresle atribuite meșteșugarilor din Ineu.

Gheorghe Rakoczy I era aliat cu domnitorii celor două țări românești pentru a forma un front antiotoman. În politica antiotomană a principeului, cetatea Ineului are un rol important asigurând Transilvania dinspre Văile Iureșului și Crisului Alb.

În anul 1636 garnizoana Ineului e folosită în luptele duse împotriva turcilor. Datorită demersurilor lui Ștefan Bethlen turcii încearcă mazălirea lui Gheorghe Rakoczy (în 10 octombrie 1636 trupele otomane au venit să-l instaleze pe Ștefan Bethlen) dar acesta obține o victorie lângă Salonta, împiedicând astfel pătrunderea turcilor în direcția Ineului, victorie care s-a datorat în mare parte lui Matei Basarab care stând cu armatele sale la Dunăre îi amenința pe turci. Acum Rakoczy își întărește poziția în Zarand, Primește la Ineu solia pașei de Buda, cu care duce tratative pentru încheierea păcii dar printre pretențiile turcilor figurează și predarea Ineului, de aceea nu se ajunge la nici un rezultat.

Deși participarea Ineului la războiul de 30 de ani a necesitat sume considerabile, principele a acordat și în continuare o importanță deosebită cetății Ineului pentru a cărei aprovizionare folosește impozitele încasate de la supuși. Gaspar Kornis care împreună cu Paul Bornemisa a condus trupele trimise din Ineu la războiul de 30 de ani, este făcut prim prefect de Zarand primind cetatea Bezna cu toate împrejurimile.

În anul 1643 Gheorghe Rakoczy I transformă cetatea Ineului în fortăreață de prim rang și astfel în 1645 sunt demolate bastioanele Ineului, făcându-se pregătiri pentru construirea actualei cetăți. Unul din bastioane (în ruină) se păstrează până astăzi în partea de sud a cetății, pe malul drept al Crișului Alb.

Pentru că principii din familia Rakoczy aveau vie și vilă pompoasă la dealul Moores, acum este săpată în stâncă o pivniță mare numită «pivnița lui Racoczyi».

Gheorghe Rakoczy I moare la anul 1648 fiind urmat de fiul său Gheorghe Rakoczy II (1648 - 1660). În timpul domniei acestuia Ineu

rămâne și pe mai departe un însemnat centru militar fortificat. Se face acum și organizarea domeniului înconjurător compus din 63 de sate în întregime, 15 sate parțiale și 16 puste: Brusturi, Tăuț, Simand, Honțisor, Zeldiș (azi Iacobini lângă Gurahont), Căpâlnaș, Galșa, Pîncota, Sicula, Arăneag ș.a.

În fruntea Ineului este numit căpitanul Gavril Haller, matematician și inginer care începe construcția actualei cetăți. La construirea bastionului dinspre sud-est au fost întâmpinate greutăți din cauza apei Crisului. Cetatea este înconjurată în partea de sud și la sud-est de Crișul Alb iar la vest și nord de un șanț pentru scurgerea apei din Criș și pentru apărare. Pentru comunicarea cu orașul, peste Criș s-a construit un pod plutitor.

Cetatea are forma pătrată avînd în fiecare colț un bastion. Intre bastioane erau ziduri de piatră cu porți spre est, vest și nord. În interiorul zidurilor era cetatea propriu-zisă cu o curte interioară și una exterioară în care erau case de locuit pentru cei din cetate.

Construcțiile lui Haller au fost consemnate în inscripția aflată pe peretele de vest în curtea interioară:

"Propugnaculum hoc extra tempore

S.N.Gabrielis Haller

De Hallerkeo Celsisini Prisc Trans.

Ac arcis de Boros Ieneo

Capitan B.E.S.M. 1652"

În timpul lui G. Heller s-a edificat partea orașului de pe malul drept al Crișului, iar pentru paza și apărarea cetății se pun 150 de călăreți, întărirea cetății era o problemă de mare necesitate deoarece hărțuierile cu turcii erau la ordinea zilei. Pașa de Gyula călătorește în Ineu împreună cu fiul său și 4 însoțitori, pe motiv că vrea ca fiul său să învețe limba maghiară.

Toți au fost uciși și acest lucru nemulțumește pe turci, cauzând bătălia începută la 8 septembrie 1652. Bătălia se dă în „Gerac”, până aproape de Chereluș. Turcii sunt atrași într-o cursă și sunt înfrânți. La luptă au căzut și 75 de nemeși din Ineu.

În anul 1654 Gheorghe Rakoczy II înnobilează familii care s-au distins în lupta pentru apărarea cetății împotriva turcilor. Printre aceste familii se numără și familia din care sa trage Nicolae-Horga Popovici.

Dar și în următorii ani Gheorghe Rakoczy II se plînge pașei de Buda despre atacurile turcești.

În iunie 1645, Gheorghe Rakoczy II încheie la Tîrgoviște un tratat de alianță cu Constantin Șerban. Bazându-se pe alianța cu Muntenia și Moldova care îl sprijină cu corpuri de oaste. În ianuarie 1667, împotriva voinței Porții Otomane, Gheorghe Rakoczy II începe campania în Polonia.

La început, principele Transilvaniei obține victorii ocupând Cracovia în 7 aprilie și Varșovia în 23 iunie, dar este înfrânt și silit să capituleze lângă Czerny Ostrow în 22 iulie.

Campania lui Rakoczy în Polonia favorizează Poarta Otomană care pornește război împotriva celor trei aliați. Turcii sunt victorioși și instaurează un regim mai aspru decât înainte.

Principele este conștient de pericolul care amenința Ineul. În anul 1658 turcii atacă din trei părți: din vest pașa de Buda, din est tătarii, iar din nord turcii de la Timișoara și Lipova. Înaintarea cea mai rapidă a realizat-o pașa din Buda care ajunge primul sub zidurile Ineului.

Turcii caută un domnitor care să le fie favorabil și îl aleg pe Francisc Rhedey, iar marele vizir îi pretinde acestuia predarea imediată a Ineului sub pretextul că acesta a fost, înainte de Mihai Viteazul, posesiune otomană.

Suzana Lorantffy, mama lui Gheorghe Rakoczy II, adună ostași în Ungaria, care împreună cu cei din Ineu, Gherla, Oradea, Moldova și Muntenia îl ajută pe Rakoczy II să ocupe din nou tronul.

Bibliografie

1. *Aradul, permanență în istoria patriei*, Arad 1978, pag.140
2. Badea Marin, Eugenia Gluck, Nicolae Roșuț, *Mihai Viteazul și Aradul*, Arad, 1975, pag. 34
3. Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*, vol. II, București, 1979, pag.191
4. T. Lupaș, *Documente istorice transilvănene*, vol. I, Cluj, 1950, pag. 57-58
5. P.P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, 1936, pag. 36
6. Prof.dr. Gheorghe Sora, *Preot Nicolae Horga Popovici, reprezentant al iluminismului și apărător al tradițiilor strămoșești*, în *Mitropolia Banatului*, anul XXXI, nr. 7-9/1981
7. Constantin C. Giurescu și colaboratorii, *Istoria României în date*, București, 1972, pag. 139
8. I. Totoiu, *Contribuții la problemele stăpânirii turcești în Banat și Crișana*, în „*Revista de istorie*”, 1/1960, pag. 5-35
9. Miron Costin, *Opere alese*, București, 1965, pag.158
10. *Călători străini despre Țările române*, București 1966, vol. VI, pag. 513-515
11. Pr. Prof.Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București 1981, p.295